

A francia irodalom egyik kimagasló egyénisége, Jean Cocteau a cannesi fesztiválon vita-beszélgetés alkalmával nyilatkozott a nyugati világ film-művészetéről s ezzel kapcsolatban vázolta a nyugati szellemi élet állapotát is, nem valami nagyon vigasztaló képet festett róla.

Mivel a sajtó-értekezleten elhangzott kérdések és válaszok szövszerinti, jegyzőkönyvi szövege nincs a kezünkben, csak a beszélgetés lényegéről számolunk be ebben a cikkben.

A NYUGATI VILÁG SZELLEMI VÁLSÁGÁRÓL

Cocteau kifejtette, hogy a nyugati filmvilág válságát nem a filmiparba befektetett tőke vagy a tehetséges káderek hiánya idézte elő, mégkevésbé a televízió felbukkanása, hanem a tartalom krízise. Ezt a tételét hosszabb fejtegetéssel és példák felsorolásával támogatta. Véleménye szerint az a szellemi forradalom, amelyet a II világháború váltott ki világszerte (s amelyet Nyugat egyszerűen nem akar tudomásul venni), még nem hatolt a nyugati világ szellemi életének gyökeréig, s ezért ez a világ még mindig a két háború közötti káosz és konfúzió kódében bolyong. A francia szellemi élet még mindig ugyanazoknak az áramlatoknak csatatere, amelyek a harmincas évek vége felé küzdöttek az „abszolút világnézet” dicsőséges címéért.

— Tekintsünk végig mind a két művészet termékeinek, alkotóinak és visszahangjainak panorámáján, — mondta — és az lesz a benyomásunk, hogy valamilyen természetfeletti erő mesterien mumifikálta az egészet, — úgy tűnik, mintha valamilyen egyes hüllőkhöz hasonlóan, halált és mozdulatlanságot színleltek volna, amíg a háború veszélye el nem múlik feletünk, hogy aztán ott folytassák a marakodást, ahol a tetszhalál előtt abahagyták! Nem állítom, hogy ez a francia szellemi élet általános képe. De — nagyon elenyésző számú kivétellel — ez a helyzet.

A jelenlévő újságírók közül az egyik megjegyezte, hogy mivel az előadó a Francia Akadémia tagja, ezt a kijelentését autoritatív véleményül fogadja. A költő elmosolyodott, s megjegyezte, hogy ő maga is valamikor a francia és nyugateurópai szellemi világ egyik „fenegyereke” volt, akit kortársai „forradalminak” és „úttörőnek” tekintettek s jómagát a meg-tisztelést, hogy az Akadémia a soraiba fogadta, úgy tekinti, mint szellemi nyugdíjaztatását.

— Kedves barátom, — tette hozzá vékony ujjai között forgatva jellegzetes, hosszú fekete szipkáját —, én azzal a kellemetlen tudattal élek, hogy

máris balzsamillat terjeng körülöttem, s úgy érzem magam, mintha már mellszobor lennék a Pantheon előcsarnokában. Az, amit elmondtam, semmiképpen sem tekinthető valamilyen megdönthetetlen értékelésnek vagy esetleg az Akadémia „hivatalos” véleményének, — csak én látom így a dolgokat. S talán még néhányan...

Visszatérve előbbi fejtegetéseire, nagy vonalakban felvázolta, miért gondolja, hogy a film krízisét a nyugati világ általános szellemi válságához kellene kapcsolni, s hogy ennek a válságnak a kórokozóit miért kell a tartalom problémájában keresni. Rámutatva először arra, hogy napjaink irodalmában egyetlen olyan erőteljes egyéniség sem bukkant fel, mint amilyen Thomas Mann, Zweig, du Gard vagy Maurois volt, ezt annak tulajdonítja, hogy az új írók vagy nem látják vagy nem merik meglátni az új témákat, amelyek e kor nagy íróivá avatnák őket. — Mert az író nagysága — jegyezte meg — „nem stilisztikai barvúrokban nyilvánul meg, hanem abban: van-e érzéke kihámozni kora atmoszférájából azt a témát, amely a kor igazi kérdéseitől terhes. Aki fél e témákhoz hozzányúlni, annak nincs útlevele a halhatatlanság felé.” Más kérdés az, hogy miképp dolgozza majd fel ez az író a témáját. De ez csupán egyéniségét formálja, nem nagyságát.

— Korunk témái — hangsúlyozta — nem azonosak a tíz év előtti világ témáival és éppenséggel semmi közük sincs a húsz év előtti témákhoz. Más világ volt az, más emberek világa. Ebbe bele kell nyugodnunk s megkísérelnünk megérteni az új napokat.

Egy amerikai újságíró megemlítette Hemingway-t.

— Igen nagyra becsülöm Hemingway tehetségét, — válaszolta igazi francia udvariassággal az előadó — de nem merném vállalni annak megítélését, vajon kollégám csakugyan a mai világ eszméit, főként pedig a mai Amerika gondolat- és érzélemvilágát fejezi-e ki. Csak általánosságban beszélek, és ne is kívánják tőlem, hogy itt egyes alkotók egyéni értékelésével raboljam el amúgyis drága idejüket...

Amikor arról kezdett beszélni, hogy a háború főleg szociális témákat tölt előtérbe, újra egy amerikai felszólaló arra kérte, hogy nyilatkozzék a „kommunista államok irodalmáról” és arról, vajon véleménye szerint „ez a magát szocialistának cégérező” irodalom rátapintott-e korunk problémáira, és olyan merészen nyúl-e hozzájuk, ahogy az előadó itt követelte. Az előbbihez hasonló volt a válasz: — Nem tudom előadó katedrának tekinteni ezt a feketekávés csészével dekorált klub-asztalt, de nem is a keleti irodalom volt mai beszélgetésünk tárgya. — Az egyik igen ismert francia jobboldali lap munkatársa csatlakozott amerikai kollégájához, és feltette azt a kérdést, vajon az amerikai művészetet is olyan morbidnak tartja-e az előadó, mint ahogyan az európai Nyugat művészetéről nyilatkozott az imént.

A valamikori szürrealista költő, aki a kritikusok jóvoltából maga is viselte a két háború között a „morbid” és „dekadens” jelzőt, már nem mosolygott. Bocsánatot kért amiatt, hogy talán már túl öreg, amikor elítéli a mai fiatalság extravaganciáit, amiért nem tudja megérteni az egzisztencialista és rock and roll-os ifjúságot, de szerinte ez a távlattalan, a maga problémáitól kikecmeregni nem tudó és ál-próféták vitamintalan szellemi eledelén tengődő fiatal „irodalom” és képzőművészet morbid. Véleménye szerint Amerikában ez a válság más alakban nyilvánul meg; — abban, hogy az amerikai művészetben nincs válság. Egyszerűen azért nincs, mert nincs amerikai művészet sem. Csak néhány művész van, akinek viszont nem engedik meg, hogy az legyen.

Egy olasz publicista azt kérdezte tőle, mivel magyarázza a háború utáni irodalomban és képzőművészetben oly nagy számban felbukkanó új irányzatokat és kereséseket, — vajon ezek nem az egészségesedés megnyilvánulásai-e?

A hatalmas ősz sörénnyel körülvelt, sovány, átszellemült arcra újra csendes gúny rajzolódott fel. — Igen, ezek keresések, — mondta —, de legtöbbje csak egy kergült útvesztőből keresi a kiutat. Legtöbbjében nagyon kevés az irodalom vagy művészet, de annál több a tudatos különcködés, divat vagy valamilyen „izmus” palástja mögé takart giccs. Ismétlem: mindez csak menekülés! Romain Rolland szavait kell idéznem, amikor Beethovenről szólva azt mondta, hogy csak az lehet igazán nagy művész, aki embernek is az. Ez pedig a bátorságnál kezdődik. Van divatos művész és van őszinte alkotó.

Egy lengyel újságíró kért szót, kifejtette, hogy egy kor irodalma — mint ismeretes — a konkrét talaj konkrét virága. Ebből kiindulva és tapintatosan elkerülve a „káosz” szót, csatlakozott az előadónak ahhoz a tételéhez, hogy Nyugat politikai, gazdasági és eszmei forrongásai szemszögéből kell vizsgálni e területek művészetét is. Mégis megkérte az előadót, mondjon legalább néhány szót a keleti országok irodalmáról. — Solohovot nagy írónak tartom — mondta hosszú hallgatás után, — a többit, fájdalom, nem ismerem.

A majd másfélórás beszélgetés végén, a szikár akadémikus felemelkedett, s hogy enyhítse szavainak egy kissé lesújtó hatását, annak a reményének adott kifejezést, „bárcsak tévedett volna” a nyugati világ szellemi életének értékelésében, s biztosította az egybegyülteket, hogy hisz annak a lassú, de biztos gyógyuló folyamatnak, diadalában, amelynek jelei máris mutatkoznak néhány nagy elme műveiben. — „A művészet talán sohasem volt annyira az egész emberiség közkinccse, mint éppen napjainkban. Ne féljünk az egymásra gyakorolt befolyásoktól, hiszen csakis így tanulhatunk. S ha nagyot tévedtem volna, bocsásson meg nekem az utókor. Önöket szívvel üdvözlöm, uraim, és köszönöm türelmüket” — fejezte be, keskeny kezét szívére szorítva és mosolyogva meghajolt a távozó hallgatóság felé.

Ahogy ott állt fekete köpenyében és engesztelő mosolyával keskeny ajkai körül, maga volt egy letűnő kor élő bocsánatkérése... azé a koré, amelyben egyforma erővel bírkóznak a görcsösen védekező múlt és a felszín felé törekvő új napok új gondolatai.

SÁROSI KÁROLY

MEGNYIRBÁLT ILLÚZIÓK

Senki sem vonhatja kétségbe, hogy a magyarnyelvű tankönyvkiadás évről-évre egyre terebélyesedik nálunk. Senki sem mondhatja, hogy tankönyveink az utóbbi években minőségileg is nem javultak, de ugyanakkor nyugodt lelkiismerettel állítom azt is, hogy nagyrészüket még mindig nem-hogy elősegítik, hanem gátolja a helyesirányú nevelést és oktatást. A bajokat természetesen az is tetézi, hogy tankönyveink szinte kivétel nélkül szerb-horvát tankönyvek szolgai fordításai. Szerintem egyetlenegy tankönyvet sem szabad lefordítani (különösen vonatkozik ez az általános iskolák tankönyveire); inkább átültetni, de ilyenkor az átültetőnek adjunk szabad kezet: bánjon szabadon az anyaggal, és ne ragaszkodjék a mondatokkénti fordításhoz. Ne arra gondoljon, hogy fordít, hanem hogy összeállítja, szerkeszti, írja a tankönyvet.

Külön érdekessége a tankönyvfordításnak, hogy mindegyik fordító észreveszi a tankönyv fogyatékoságait, ki is tudná javítani, de nem meri, mert az eredeti szöveg írója, vagy talán éppen a tankönyvkiadó bizottság felelősségre vonná érte.

Így hát mindenki nyugodtan fordít, és nem akadékoskodik az apró-cseprő hibák miatt.

Pedig ezek a hibák nagyon, de nagyon komolyan akadályozzák a tanítást.